ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում զրկում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ"
Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2
(բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամենիւրավ

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելէֆօն № 67.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1912 Թ. ՀԱՄԱՐ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը 85 կ. և 15 կ. պօստի ծախք։

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրօպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն, և միևնոյն ժամանակ 40 կ. նամականիշ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Պ.Ս.ԴՈՐՕԺՆՈՎԻ

ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ

1) Գլխաւոր խանութը, Սոլոլակսկայա փողոց, տուն Գուրգէնովի, տելէֆօն 583.
2) Ճաշարանային խանութը, Միխայլովսկի պր. [illegible] տել. 838.

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՎԱՐԻ 4-ԻՆ

ՓԱԿ ԿԸ ԼԻՆԵՆ

ԽՈՇՈՐ ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔԻ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՍՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(Ա.) ա. 64. 2—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
[illegible]

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

ՁԵՒԻ

[illegible]
(Կ.) ա. [illegible] № 13 66. 2—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրվարի 2-ին

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Կը տայ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՎԵՐՋԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

կը ներկայացնէ

Ռ Ո Ւ Ի Զ Ա Ն

Դրամա 5 արարուածով, Մոպասսանի

[illegible]

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին։
Տեղերի գները աւելացված են։ Ռեժիսոր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ
Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Ք. Տէր-Սարգսեան, Գ. Երիցեան
(Ե.Հ.) 58. 2—2

ԲԱԳՈՒ

ՑԻՐԿ-ԹԱՏՐՈՆ ԵՂԲ. ՆԻԿԻՏԻՆՆԵՐԻ

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ղեկավարութեամբ Ց. ԱԲԵԼԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ
ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՎԱՐԻ 4-ԻՆ
առաջին անգամ

ՄԻՐՐԱ ԷՖՐՈՍ Դրամա 5 արարուածով, Գորդինի, թարգմ. Վ. քահ. Տէր-Ղևոնդեանի

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՎԱՐԻ 5-ԻՆ
Առաջին անգամ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐԻ նոր դրաման

ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐ (ՄԵՌԵԱԼՆԵՐԸ ԽՕՍՈՒՄ ԵՆ)
Դրամա 4 արարուածով
Սկիզբը երեկոյեան ճիշդ ժամը 8-ին է։
2—2 61. (Կ.) Ռեժիսոր՝ Ց. ԱԲԵԼԵԱՆ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ
ՄՈԴԵՐՆ
ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ
Միխայլովսկի, № 91

7-ՐԴ ՕՐ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ՝ ղեկավարութեամբ Բեռլինի Ատլետ. Ընկ. պրոֆես. Գ. ԳԵՐՆԴՏԻ։ Իւրաքանչիւր աչանից յետոյ մարտնչում են ԵՐԿՈՒ ԶՈՅԳ։ Այսօր տեղի կունենայ վճռական մարտնչում երկու յայտնի ըմբիշների—ՍՊՈՒԼԷՄԻ (Պետերբուրգ) և ՍԵՒ-ՄԱՍԿԱՅԻ—միջև։
Սկիզբը ցերեկվայ ժամը 12-ից։ 1—1

662. ա. 100—94 (Ա. Հ. Կ.)

ԲԺԻՇԿ

Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց

հիւանդութիւններ

Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում Գանովսկայա փողոց, տուն Սէյլանովների, № 18, տելէֆօն 615.
Առաւօտեան 12—1 ժամը
Երեկոյեան 5—6 ժամը
(Ա.Հ.Կ.) ա. 819. 100—58

ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐԺԷՔԸ

«Մշակի» երէկվայ համարում (№ 22) մենք զետեղեցինք այն յիշատակագիրը, որ մատուցել են օսմանեան պարլամենտի հայ պատգամաւորները մեծ վէզիրին։

Յիշատակագիրը արժանի է առանձին ուշադրութեան։ Նրա մէջ մերկացված են այն զանցառութիւնները և անգործութիւնները, որոնցով օսմանեան պարլամենտը վարկաբեկել է իրան և կորցրել վստահութիւնը հայ ժողովրդի կողմից։

Խոստումները չեն կատարված, բարեկարգութիւնները չեն մտցված, խլված հողերը չեն վերադարձված, բանի խլամացումները չեն վերացված, աւազակութիւնները արմատախիլ չեն եղած։

Սա է գլխաւոր հիմունքը տալու յիշատակագիր, որ ստորագրել են տասն հայ պատգամաւոր։ Ցայտդ փաշան, ստանալով այդ յիշատակագիրը, խոստացել է ձեռնակել անմիջապէս միջոցների՝ իրագործելու հայ ներկայացուցիչների ցանկացածները։

Յիշատակագիրը առաջարկում է հետեւեալ միջոցները։

Հայաբնակ նահանգներում նշանակել պարտաճանաչ կուսակալներ և տալ նրանց ոստիկան զինուորների բաւականաչափ ուժեղ պահակ, որպէսզի նրանք կարողանան զսպել չարագործներին և աւազակներին և պատասխանատուութեան հրաւիրել այն պաշտօնեաներին, որոնք չեն ձերբակալել ոճրագործներին։ Հողերի վերաբերութեամբ կարգադրել, որպէսզի հողային դատաստանական գործերը արագ քննըվեն և խոստացված արտօնութիւնները իրագործվեն՝ յանձնվելով խլված հողերը իրանց նախկին տէրերին։

Մենք ասացինք, որ յիշատակագիրը արժանի է առանձին ուշադրութեան։

Այո, արժանի է երկու տեսակէտով։

Մէկը ըստ էութեան, միւսը ըստ զուգադիպութեան։

Պատգամաւորները ըստ էութեան հրաւիրում են մեծ վէզիրի ուշադրութիւնը այն ծանր վիճակի վրա, որի մէջ գտնվում է Թիւրքահայաստանի ժողովուրդը։ Կառավարութիւնը պէտք է միջոցներ ձեռք առնի կարգ հաստատելու իր երկրում և պաշտպանելու ժողովուրդը ճնշումներից, ապատակութիւններից, կեղեքումներից և զրկանքներից։

Իսկ զուգադիպութիւնը հետեւեալն է։ Միթէ ներկայ գանգատը չէ յիշեցնում մեզ այն անվերջ գանգատները, որոնք լսվում էին ժողովրդի կողմից և առաջ, երբ տիրում էր համիդեան վարչութիւնը և դեռ չէր հաստատված սահմանադրութիւն օսմանեան երկրի մէջ։

Երկիրը մնացել է դարձեալ թշուառ կացութեան մէջ, ժողովուրդը դարձեալ ճնշվում, հալածվում և հարստահարվում է։

Այդ զուգադիպութիւնը ճակատագրական մի հանգամանք է։ Եւ նա դատապարտութիւն է Նոր-Թիւրքիայի համար։

Եթէ լուսաւոր աշխարհը, եթէ Եւրոպան, եթէ օսմանեան պետութեան բողոքող տարրերը լսեցին Նոր-Թիւրքիայի առաջ, այդ այն յոյսով էր, որ Նոր-Թիւրքիան կը տայ նոր բարեկարգ վիճակ և մոռացնել կը տայ համիդեան օրերի անկարգ դրութիւնը։

Մեծ վէզիրը խոստացաւ համապատասխան կարգադրութիւններ անել։

Միևնոյն տեսակ խոստումներ էին տալիս և համիդեան օրերի եպարքոսները։

Արդեօք այդտեղ էլ լինելու են նոյն յուսախաբութիւնը, նոյն խոստմնազանցութիւնը, նոյն քաշքշումները։

Անտարակոյս։

Այսպէս է եղել Բօսֆօրի ափերում ամեն ժամանակ։

Եւ հրաշք կը լինի, եթէ ուրիշ կերպ լինի։

Որքա՜ն բաղդաւոր կը լինէր օսմանցի ժողովուրդը, եթէ մի օր մի այդպիսի հրաշք կատարվէր։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

31 յունվարի

Պետերբուրգ.—Բարձրագոյն հրամանով արձակվում է պաշտօնից ընտանեկան հանգամանքների պատճառով գնդապետ Կուլեարկօ, մնալով հետեւակ զօրքի մէջ կիեվի նահանգում։

Մօսկվա.—«Էրմիտաժում» ճաշելուց յետոյ, ֆրանսիական հիւրերն ընդունվեցին քաղաքային դումայում։ Դահլիճ մտնող հիւրերին առաջնորդեցին դէպի բեմը, ուր քաղաքագլուխը ռուսական ոճով արծաթեայ արկղը հիւրերին յանձնելու ժամանակ ճառ արտասանեց, խնդրեց ընդունել նուէրը Մօսկվայի կողմից Պարիզի համար և մաղթեց, որպէսզի ժողովուրդների բարեկամութիւնը ընդհանուր աշխարհի բարեկեցութեան գրաւականը լինի։ Ռուսսէլը պատասխան ճառի մէջ մատնանշեց, որ Պարիզը արդէն մի ընծայ ունի Ռուսաստանից, տրված Կրօնշտադտում, որ ունի քաղաքական նշանակութիւն և կապում է երկու ժողովուրդներին միմեանց հետ. Մօսկվայի ընծան կամրացնէ երկու երկրների երկու գլխաւոր քաղաքների կապը, որոնց բարեկամութիւնը գրաւական է Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի բարեկամութեան։ Յետոյ երգվեցին ազգային օրհներգներ։

Պարիզի քաղաքային ինքնավարութեան պատգամաւորութիւնը Վվեդէնի գերեզմանատանը պսակներ դրեց 1812 թ. ընկած ֆրանսիացիների գերեզմանների վրա։ Գերեզմանատանը պատգամաւորութեանը ողջունեց գեներալ Զախարօվը 25-րդ զօրաբանակի կողմից։ Յետոյ պատգամաւորութիւնը Դօրօգօմիլօվի գերեզմանատանը պսակներ դրեց հայրենական պատերազմի հերոս-զինուորականների գերեզմանների վրա։

Ֆրանսիական գաղութի բարեգործական ու կրթական հաստատութիւնները նայելուց յետոյ, քաղաքային վարչութիւնը ֆրանսիացի հիւրերին ճաշ տուեց «Մօսկօվսկայա Գօստինիցայում»։ Բաժակներ առաջարկվեցին Կայսրի և հանրապետութեան նախագահի կենացը։ Յետոյ քաղաքագլուխը և Ռուսսէլը բաժակներ փոխանակեցին Ֆրանսիայի և ռուս ժողովրդի, նաւատորմի և զօրքի համար։ Դարձեալ հետեւեցին մի քանի բաժակաճառեր։

Երեկոյեան ներկայացման ժամանակ մի քանի անգամ նուագվեցին „Боже Царя храни" և մարսէլիէզը։

Պարիզ.—Պատգամաւորների պալատը վերսկսեց ընտրողական բարենորոգման օրինագծի քննութիւնը, որ ընդհատել էր անցեալ տարի։ Ընդունելով համեմատական սիստեմով ու թերթիկներով ընտրութիւնները կատարելուն վերաբերող յօդուածները, պալատը ձեռք զարկեց քննելու պատգամաւորների տեղերը որոշելու սիստեմի հարցը։

Ծովային ծրագրի քննութեան ժամանակ ծովային նախկին մինիստր Տօմսօնը իբրև ծովային մասնաժողովի նախագահ յայտնեց, որ՝ նկատի առած Ամերիկայի, Անգլիայի, Գերմանիայի, Աւստրիայի և Իտալիայի նաւատորմի զարգացումը՝ Ֆրանսիան չէ կարող զինաթափ լինել, եթէ ցանկանում է պահել իր դաշնակցութիւններն ու պահպանել իր դրութիւնը մեծ պետութիւնների շարքում։

Լօնդօն.—Գրէյը պարգևատրվեց ս. Գէորգի շքանշանով։

Կաբինէտի սովորական նիստում քննվեցին գլխաւորապէս այն հարցերը, որոնք կապ ունեն զինուորական մինիստրի Բեռլին այցելելու հետ, որոնք հաւանօրէն կը յարուցվեն պատասխան ճառի քննութեան ժամանակ, ըստ որում հիմք կայ բացատրութիւններ սպասելու մինիստրութեան կողմից այդ առիթով։

Թագաւորն ընդունեց Բեռլինից վերադարձած զինուորական մինիստր Հօլդէնին, որ նոյնպէս ունկնդրութեան ընդունվեց իր մեկնելուց առաջ։

Բեռլին.—Ազատ խորհողների կուսակցութիւնը որոշեց ռէյխստագի փոխ-նախագահի պաշտօնի համար առաջարկել իր թեկնածուին՝ ռէյխստագի աշխատելու ընդունակութիւնը պահելու նկատումով։

Ռէյխստագի նիստը բացեց սօց.-դեմօկրատ փոխ-նախագահ Շէյդէմանը, մի դէպք, որպիսին երբէք չէ եղել ռէյխստագի պատմութեան մէջ։ Ներկայ են բոլոր պատգամաւորները և մինիստրները պետական կանցլերի օգնականի գլխաւորութեամբ։ Վերնատները լի են հասարակութեամբ։ Կարդացվեց Շպանի նամակը, որով հրաժարվում է նախագահութիւնից. Նամակի ընթերցումը ընդունվեց աջակողմեանների և կենտրոնի «բրաւօ» աղաղակներով։ Նիստը տեւեց 5 րօպէ։ Նախագահի նոր ընտրութիւնները տեղի կունենան վաղը։

Վիէննա.—Էրենտալը արդէն 3 օր է կերակուր չէ ընդունում։ Նկատվում է մեծ թուլութիւն։

Նիւ-Եօրկ.— Լինկօլնի յիշատակին նուիրված խնճոյքում Տաֆտը խօսեց դեմօկրատների առաջարկութեան դէմ՝ կրճատելու Միացեալ-Պետութիւնների սպառազինումը, մատնանշելով որ դա մեծ սխալ կը լինէր. մինչև Պանամայի ջրանցքի աւարտումը նաւատորմի կրճատումը անհնարին է։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

31 յունվարի

Պէկին.—Հրատարակվեց կոչ յանուն բոլոր քաղաքացիների և զինուորական հաստատութիւնների՝ Իւանշիկայի կողմից, որ լիազօրված է կազմել ժամանակաւոր կառավարութիւն։ Հաստատելով խնդրի դժուարութիւնը, Իւան-

շէկայը գլխաւոր նեցուկ տեսնում է միութեան ու փոխադարձ աջակցութեան մէջ։ Բոլոր հաստատութիւնները գործելու են առայժմ առաջվայ նման, անընդհատ շարունակելով իրանց գործը։ Մի ուրիշ կոչով զօրքը և ոստիկանութիւնը յորդորվում են ամեն կերպ պահպանել կարգ ու կանոնը երկրի մէջ, իբրև յետագայ աշխատանքի անհրաժեշտ պայման։

—

Մուկդէն.—Պեկինից հաղորդում են, որ Զժաօէրսիւնի խնդիրը հրաժարականի մասին կը յարգվի։ Նրա տեղ նշանակվում է Շանսիի նահանգի գեներալ-նահանգապետ Զժանը, որ արդէն գտնվում է Շանխայգուանում։ Մուկդէնի զանազան հաստատութիւնների ներկայացուցիչներ խնդրում են կառավարութեան թողնել Զժաօէրսիւնին, որ վայելում է ազգաբնակութեան վստահութիւնը։

Եկան պրինցներ Ցզայտաօն և զինուորական նախկին մինիստր Տելիանը Զժաօէրսիւնի հետ խորհրդակցելու Մանջուրիան և Մօնգոլիան անկախ պետութիւններ յայտարարելու հարցի մասին։

Հակառակ Զժաօէրսիւնի ցուցմունքներին, Զժանցզօլինը շարունակում է ամեն օր համատարած ձերբակալութիւններ և մահապատիժներ։ Ինտելիգենցիան և պաշտօնեաները, վախենալով կալանաւորվելուց, խուսափում են երևալ փողոցներում։

Ստացվեցին գերմանացի վաճառականներից Զժաօէրսիւնի գնած 16 թնդանօթները, 3000 հրացան, 500 ռումբ և մի միլիօն փամփուշտ։

Այրվեց Սիչուանի նահանգի Չէնդու քաղաքը։

—

Տօկիօ.—Պաշտօնապէս հերքվում է այն լուրը, թէ Դալնիում եապօնական զօրքեր են ցամաք իջել։

Կուխ-Սուխ կղզու մօտ ընդհարվեցին երկու եապօնական շոգենաւ. զոհվեցին 240 ճանապարհորդ, 20 նաւաստի. պօստը ընկաւ ջուրը։

ԹՈՒՐՔ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

31 յունվարի

Հռոմ.—Դէրնայում գիշերս թիւրքերը կրկնակի յարձակվել են իտալական դիրքերի վրա, բայց յետ են մղվել մեծ կորուստներով։ Տօբրուկում նոյնպէս թիւրքերը կրակ են բացել իտալական զօրամասի դէմ, սակայն ցիրուցան են եղել նաւատորմի գնդակածգութիւնից։

—

Հռոմ.—«Ջիօրնալէ-դ'Իտալիան» աչքի ընկնող տեղում մի յօդուած է տպել, որի մէջ ընգծում է Ռուսաստանի բարեկամական վերաբերմունքը դէպի Իտալիան թիւրք-իտալական պատերազմի ժամանակ։

Կանէվան, Ջիօլէտտին, Սան-Ջուլիանօն և Սպինգարդին խորհրդակցեցին և համաձայնութեան եկան բոլոր հարցերի նկատմամբ։ Խորհրդակցութեանը տրվում է վճռական նշանակութիւն։ Այս օրերս Կանէվան վերադառնալու է Տրիպօլիս։

—

Մալտա.—Եկաւ իտալական պօստայի «Էննա» շոգենաւը շղթայակապ 3 գերի արաբներով, որոնք 3 ամիս բանտարկված էին Ռւստիկում դաւաճանութեան համար։ Անգլիական իշխանութիւնները ստիպեցին կապիտանին հանել շղթաները գերիների վրայից։ Ի նկատի ունենալով, որ կապիտանի մօտ փաստաթուղթ չը գտնվեց, որ արդարացնէր գերիների ձերբակալութիւնը, արաբներին թողին այստեղի բանտում մինչև նոր կարգադրութիւն։

—

Կ. Պօլիս.—Սուլթանը հաստատեց մինիստրների խորհրդի որոշումը՝ յատկացնելու զինուորական մինիստրին մի միլիօն թիւրքական ֆունտ արտակարգ ծախսերի համար։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

31 յունվարի

Թէհրան.—Եար-Մահմէդի 450 ֆէդայիներ ջարդեցին Սալար-ուդ-Դօվլէի զօրամասը և գրաւեցին Քիրմանշահը։ Սալար-ուդ-Դօվլէն փախաւ հաւանականաբար Քիւրդստան, ուր եկել է էքս-շահի գործակալ Մուջալալը։

—

Թաւրիզ.—Ղարադաղից եկան գեներալ-նահանգապետին հպատակութիւն յայտնելու ազդեցիկ խաներ՝ Ռահիմ-խանի որդի Բօյուկ-խանի գլխաւորութեամբ։

Նոր գեներալ-նահանգապետի ջանքերով գեներալ-հիւպատոսարանը ստանում է այժմ առատ հասոյթներ յօգուտ ռուսահպատակների։ Վերջին ամիսը ստացվել է 30,000 ր.։

—

Խօյ.—Զօրամասի հրամանատար գեներալ Բօկշանինի նախաձեռնութեամբ զօրամասին կից բացվեցին արևելեան լեզուների դասընթացքներ օֆիցերների և զինուորների համար։ Առաջինները սովորելու են թիւրքերէն, պարսկերէն և թաթարերէն, իսկ վերջինները՝ ադրպատականեան բարբառի խօսակցական լեզուն։

Տեղս եկան զինուորական ինժեներ Դէրլիւգօվ և պարսից ինժեներ Միրզա-Մահմուդ-խանը պարսից կառավարութեան հաշւով Մարաղէգի-Խօյ ճանապարհը վերանորոգելու և յարմարեցնելու աւտոմօբիլների ու կառքերի երթևեկութեան համար։

Թիւրքերը տասն սակէր են դրել Խօյ-Ուրմիա ճանապարհի վրա։

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹԱՒՐԻԶՈՒՄ

Թաւրիզ 26 յունվարի

Դրութիւնն անփոփոխ է։ Կախաղանները գործում են։ Ամսիս 24-ին հանդիսաւորապէս կատարվեց՝ Արքում ծանօթ կատաստրոֆին զոհ դարձած 32 զինուորների թաղումը, որտեղ ներկայ էր նաև թեմակալ Կարապետ եպիսկոպոս։ Միևնոյն ճակատագրով միառած օֆիցէրի դիակն ուղարկվեց իր հայրենիքը։

Այս շաբաթվայ ուշադրաւ դէպքը նախկին փոխ-նահանգապետ Ամանուլլահ միրզայի՝ զիա-ուդ-Դօվլէի անձնասպանութիւնն է անգլիական հիւպատոսարանում, ուր բաստ էր նստել դէպքի առաջին օրերից։

Շահզադէ Զիա-ուդ-Դօվլէն ջերմ մասնակցութիւն էր ունեցել ռուսաց դէմ մղված կռիւների կազմակերպութեան գործում։ Առաւելապէս յանցապարտ մարդու դերում հանդէս եկաւ, երբ՝ պրօվօկացիա սարքելու մտքով՝ հեռագրեց Թէհրան, թէ ռուսները 500-ից աւելի անմեղ կանանց և երեխաների կոտորեցին և այլն։

Ապաստանելով անգլիական դրօշակին անտարակոյս նրա կեանքն ու գոյքը անձեռնմխելի էր։ Որպէսզի նրա ապաստանը երաշխաւորվէր, անգլիական դեսպանը Թէհրանում սկսել էր բանակցութիւնների առ որ անել էր, և անձնասպանութիւնից 2 կամ 3 օր առաջ դեսպանն հեռագրել էր, որ Շահզադէն անգլիացոց պաշտպանութեան տակ ուղևորվի Թէհրան, որտեղում դեսպանութեան ներկայութեամբ 2—3 կէտերի մասին թէթև հարցաքննութիւնից յետոյ ազատ կարձակվի իր կեանքով ու գոյքով։ Հաւաստի աղբիւրից իրազեկ մարդիկ պատմեցին, որ դեսպանի վարած բանակցութիւնների արդիւնքը՝ ստացված հեռագիրը ուրախ տպաւորութիւն չէ առաջացրել շահզադէի մէջ. ընդհակառակը՝ այդ օրից թախիծ է երևացել նրա դէմքին ու սովորական զուարթ տրամադրութիւնը խանգարվել, գուցէ հեռագրալուրը չը ներշնչելով կատարեալ վստահութիւն։

Հաւաստացնում են, որ Զիա-ուդ-Դօվլէն անգլ. հիւպատոսարանում ապրում էր պատշաճ պատւով ու յարգանքով։ Ճաշ և ընթրիք հիւպատոսի հետ էր ուտում. իսկ առաւօտվայ թէյը ընդունում էր առանձնասենեակում։ Յունվարի 24-ի առաւօտը, ըստ սովորականին, հիւպատոսարանի սպասաւորը թէյը տարաւ, բայց սենեակը գտաւ փակված. դուռը թակեց և ոչ մի ձայն չը լսեց, ու անմիջապէս յայտնեց հիւպատոսին, որի մօտն էր գտնվում անգլիահպատակ վաճառական Ստիֆէնս։ Վերջինս փութաց անձամբ գնալ իմանալու կացութիւնը։ Պ. Ստիֆէնս ի զուր դուռը թակելուց յետոյ ծառայի օգնութեամբ յետ են շրջում սենեակի դուռը և հանդիպատես լինում կատարված դրամային։ Զիա-ուդ-Դօվլէն նախ իր սեփական երկու վերմակները պարզել էր յատակին, երևի խնայելու համար հիւպատոսարանի փառ․․․րն աբեխոտելուց. երկու հանդիպակաց աթոռներ դրված վերմակների վրա, ուր նստած կատարել էր անձնասպանութիւնը, ու ինքը փռված աթոռների մօտ՝ բրաունինգ ատրճանակը ձեռքին։ Նախկին նահանգապետը մեռած էր արդէն։ Տեսար պատահարը յայտնում են հիւպատոս Շիպլէին. հրաւիրում են երկու բժիշկ և միաժամայն յայտնում Շուջա-ուդ-Դօվլէին ու քարգուզարին։ Ատրճանակի մի հարուած միայն ուղղված է եղել սրտի ձախ կողմին։ Բժիշկների վկայելով մահը տեղի է ունեցել 6 ժամ առաջ. հետևաբար դէպքը կատարված պէտք է լինէր գիշերվայ ժամը 3-ին, կէս գիշերից յետոյ։ Անձնասպանի դիակը նոյն օրը երեկոյեան ժամը 5-ին քարգուզարի և բազմաթիւ անձանց ընկերակցութեամբ տարվեց Ջումա մէջիդը, որտեղից՝ յարմար ժամանակում, պէտք է տարվի Թէհրան, համաձայն անձնասպանի թողած գրաւոր կտակի։

Զիա-ուդ-Դօվլէն անձնասպանութիւն գործելուց առաջ կարգադրել է բոլոր իր գործերը։ Նա հիւպատոսարանում թողել է 3 նամակ. առաջինը իր հօրը, երկրորդը՝ Շուջա-ուդ-Դօվլէին և երրորդը՝ անգլիական հիւպատոսին. վերջին նամակում յոյժ շնորհալի լեզուով երախտագիտութիւն ու շնորհակալութիւն յայտնելուց յետոյ այն ջերմ ընդունելութեան և պատւի համար, որ հիւպատոսարանը ընծայել է իրան, ներողութիւն է խնդրել իր անխախտ վճռած անձնասպանութիւնը ակամայ կատարելուն առիթով հիւպատոսարանում և մի քանի յանձնարարութեանց կատարումը, այն է՝ իր դիակը Թէհրան ուղարկելու հոգածութիւն, Պետերբուրգում իր որդուն յայտնելու եղանակը և այլն։ Անձնասպանը թողել է 40 թուման հիւպատոսի ծառաներին նուէր, և ապա մի գումար՝ դիակի փոխադրութեան ծախսերի և այլն։ Թողած դրամից եթէ աւելանայ որևէ գումար, այդ ևս թողնում է հիւպատոսի հայեցողութեանը։ Զգեստներն ու միւս իրեղէնները կտակել է անձնական ծառային. իսկ մօտին գտնված թղթերը՝ ամփոփված մի արկղում՝ Շուջա-ուդ-Դօվլէին։

Զիա-ուդ-Դօվլէն պարսիկ կառավարականների և ինտելիգենցիայի շրջանում համարվում էր եւրոպական մտքով բարեկիրթ և անձնական յարաբերութիւնների ու գործառնութիւնների մէջ մաքուր և պարտաճանաչ մարդ։

Այս րօպէին, որ գրում եմ թղթակցութիւնս, Արքի առաջ կախաղանի վրա են երկու մահապարտների դիակները. մէկը պարսիկ ֆէդայի է, երկրորդը ռուս էմիգրանտ յեղափոխական Լէբէդէվ, որ գործակցութիւն է ունեցել Արքի հակառուս դէպքերին։ Ամիր-Հէշմէթը դեռ չէ ձերբակալվել. ասում են՝ թագնվել է Ուրմիի գիւղերում։

Թաւրիզի առաջնորդարանում հայերից ստացվեց 50-ի չափ զանազան ձևի հրացաններ, 30-ի չափ ատրճանակ և մեծ քանակութեամբ փամփուշտ, որոնք երէկ յանձնվեցին բանակին՝ 2 օֆիցէրների միջոցով։

Հայկարան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

«Այս թղթով խնդրված տեղեկութիւնները կառավարութիւնը ժողովում է միայն այն նպատակով, որպէսզի գիտենայ կարողանայ, թէ որտեղ և ինչով կարող է օգնել այն գիւղացիներին, որոնք պարապում են տնայնագործական արդիւնաբերութեամբ և որտեղ առաւել անհրաժեշտ է այդ օգնութիւնը. բայց ոչ երբէք նրանց որևէ տուրքի կամ հարկի ենթարկելու»։

Այսպէս է սկսվում վիճակագրական իւրաքանչիւր թերթիկը, որով տնայնագործական արդիւնաբերութեան մասին տեղեկութիւններ են ժողովվելու գեմստվային Ռուսաստանում և Կովկասի երեք գաւառներում՝ Ալէքսանդրօպօլի, Բօւթայիսի, Գանձակի, Դուշէթի, Զէվագի, Ղուբայի և Սամուրի շրջաններում։

Արդէն հրաւիրված են յատուկ անձինք, ծանօթ տեղական կեանքին և ժողովրդական լեզուին, որոնք այս օրերս ճանապարհ են ընկնելու իրանց յանձնված գաւառների վիճակագրութիւնը կազմելու համար։

Ի նկատի ունենալով տնայնագործական արդիւնաբերութեան մեծ նշանակութիւնը մեր գիւղացիութեան համար, որը մի ժամանակ նշանաւոր առևտրական կենտրոններին-լաճառքի նիւթ է մատակարարել, ի նկատի ունենալով որ գործարանի և մոռացութեան մատնված լինելու շնորհիւ մեր երկրի երբեմն ծաղկած տնայնագործութիւնը հազիւ շնչում է իր անկման օրերում, չէ կարելի ուրախութեամբ չողջունել կառավարութեան նախաձեռնութիւնը, որը դեռ ևս մի փորձ է Պետական Դումայի որոշումն իրագործելու, ապագայում համառուսական ընդհանուր վիճակագրութիւն կատարելու և տնայնագործներին պետական ընդարձակ օժանդակութիւն տալու համար։

Այդ օժանդակութիւնը լինելու է դըպրոցներով, էժան ու կատարելագործված մեքենաներով, յատուկ ինստրուկտօրներով, էժանագին հրատարակութիւններով և այլն։ Այդ կախված է նրանից, թէ որքան նպատաւոր և մանրազնին կը լինեն ժողովված տեղեկութիւնները։

Կասկած չը կայ, որ միայն յատուկ և թէկուզ Կովկասին ի մօտոյ ծանօթ անձանց աշխատանքն այս դէպքում բաւական չէ լի ու լի իրագործելու ծրագրված նպատակը, այլ այդ բանում հարկաւոր է ընդարձակ օժանդակութիւն գիւղական ինտելիգենցիայի՝ ուսուցիչների, քահանաների, տեղական պաշտօնեաների և այլն, որոնք կարող են մեծ ծառայութիւն մատուցանել աշխատաւոր գիւղացուն տալով մանրամասն տեղեկութիւններ միացած տնայնագործութեան, տնայնագործների և նրանց կարիքների մասին։ Եւ մենք հրաւիրում և խնդրում ենք այդ ժողովրդի մարդկանց աջակցութիւնն ու գործունէութիւնը ներկայ օգտակար գործում։

Մուրադ

Ն. Ա. ԴՈԲՐՕԼԻՒԲՕՎ

(Մահվան 50-ամեակի առիթով)

(1861—1911)

I

Շուրջ երկու ամիս առաջ լրացաւ 50 տարին այն օրից, երբ գերեզման իջաւ ռուսական նարօդնիկական շարժման տաղանդաւոր նախահայրը՝ Ն. Ա. Դօբրօլիւբօվը։

Աւարտելով իր միջնակարգ ուսումը հոգևոր սեմինարիայում, Դօբրօլիւբօվը թողեց իր հայրենի քաղաքը և անցաւ Պետերբուրգ՝ շարունակելու իր ուսումը Մանկավարժական Ինստիտուտում։ Այստեղ նա առաջին անգամ ծանօթացաւ հասարակական գաղափարների առաջադէմ հոսանքները արտայայտող տարրերի հետ։ Հասարակական միտքը, ստիճանաբար, հասարակական-տնտեսական պայմանների ոյժով, նախապատրաստվում էր. մթնոլորտը հեղեղեալ խառնում էր. ընդդէմ ճորտատիրութեան պատրաստված ճակատամարտը կազմակերպման տենդոտ շրջանն էր թևակոխել։

Ցիսունական թւականների եռուն շրջանն էր դա։ Հասարակական գաղափարների անդրադարձման կենտրոնական վայրը մայրաքաղաքն էր։ Մտքերի հակառակ հոսանքները այստեղ էին բախվում իրար հետ, գաղափարի մարտիկները այստեղ էին մարզում իրանց ոյժերը։

Դօբրօլիւբօվը, որ 1853-ից մինչև 1857-ը ուսանող էր Պետերբուրգի մանկավարժական Ինստիտուտում, աչքի էր ընկնում իր ընդունակութեամբ ու առաջադիմութեամբ։ Հասարակական ապագայ կամ նոր կազմակերպութեան մասին խօսող գրքերը շատ բան ասացին տաղանդաւոր երիտասարդին. գրքերը թելադրեցին նրան լրջօրէն դիտել կեանքը, ուսումնասիրել ժողովրդի կացութիւնը։

Արտաքին կեանքի ազդակները իրանց ճշգրիտ արձագանքը գտան Դօբրօլիւբօվի ներքին աշխարհում, և նա բուռն կերպով նուիրվեց նախ ճորտութեան կապանքներում շղթայված գիւղացիութեան ազատագրութեան դատին և ապա՝ համամարդկային երջանկութեան, ընդհանուր ազատութեան ուղին գտնելու գործին։

Հէնց յիշեալ ինստիտուտում, ուսանող ընկերների շրջանում նա կազմեց մի խմբակ, որի նպատակն էր ամբողջովին նուիրվել ինքնակրթութեան, ինքնազարգացման գործին։ Այդ խմբակի գլուխ էր կանգնած ինքը եռանդոտ Դօբրօլիւբօվը, տալով նրան որոշ ուղի և ուղղութիւն։ Խմբակը պատմական դարձաւ. նա մկրտվեց «Դօբրօլիւբօվի շայկա» անունով։

Մանկավարժական ինստիտուտը սոսկալի խստութեան ներքոյ էր պահում ուսանողներին։ Բաւական էր, որ մի ուսանող ենթարկվէր կասկածի քաղաքական «անբարեյուսութեան» մէջ, որպէսզի դպրոցի վերատեսուչը իր անձնական իրաւունքներով աքսորէր նրան հիւսիսային ցրտաշունչ նահանգները։ Սակայն այդ ծանր բէժիմը անկարող եղաւ խեղդել «Դօբրօլիւբօվի շայկայի» անխոնջ, եռանդուն ու վառ ձգտումները. և ընկերները որոշ չափով հասան իրանց մօտաւոր նպատակին, այն է՝ ինքնազարգացման ու ինքնակրթութեան։

«Զարգացնել իւրաքանչիւրիս մէջ ընդունակութիւն՝ ամբողջ հոգով արձագանք տալու դարի իւրաքանչիւր պահանջին

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՕԶԸ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

IV *)

Քանի որ տուբերկուլօզի վարակիչ լինելը դրականապէս ապացուցված է, ուստի և նրա բժշկութիւնը պէտք է հիմնվի նախազգուշական միջոցների վրա։

Այդ միջոցները պէտք է բաւարարեն երկու պահանջ. առաջին՝ նրանք պէտք է տուբերկուլօզի տարածման առաջն առնեն և ոչնչացնեն տուբերկուլօզի բացիլները, երկրորդ՝ նրանք պէտք է ամեն մի առանձին անհատի, մանաւանդ եթէ սա տուբերկուլօզին ենթակայ է, պահպանեն տուբերկուլօզի թոյնի խակական վարակումից։

Այս երկու պայմանները կատարելու համար հարկաւոր է ձեռնարկել մի շարք միջոցների, որոնց ամբողջութիւնը ամփոփում է հասարակական եւ անհատական առողջապահութիւնը։

Վերն ասացի, որ տուբերկուլօզի թոյնը տարածվում է գլխաւորապէս բարակացաւոտների խորխով։

Հետևաբար բարակացաւոտը իր շրջապատի համար միշտ վտանգաւոր է իր խորխով։ Այս պատճառով էլ խորխի վտանգաւորութիւնը պէտք է չէզոքացնել։ Պէտք է շեշտել, որ տուբերկուլօզի խորխով վարակվելու անը մեծանում է, երբ այդ խորխը չորանում է և խառնվում օդին։

Բոլոր բարակացաւոտները պէտք է անպայման սովորեն և ընտելանան թքամանների մէջը թքել։ Պէտք է ստիպելու չափ զգուշացնել, որ երբէք չը թքեն յատակի վրա, կամ թաշկինակի մէջ։ Թաշկինակները, մահճակալի և հագնելու սպիտակեղէնը, ամանեղէնը պէտք է հիմնովին եփել, թէկուզ հիւանդը ուշի ուշով ինքն իրան հետևելու լինի և աշխատելու լինի ազատ պահել իրան խորխի ապականութիւնից։

Ցատակները, կոշտ առարկաները և պատերը այն սենեակի, ուր ապրում է բարակացաւոտը, պէտք է շատ յաճախ լուացվեն և պաստառները (եթէ կան) պէտք է հացի փափուկ միջուկով սրբվեն։

Բայց ամենից նպատակայարմարն է պաստառները հեռացնել և պատերը ծածկել իւղաներկով։

Բացի բարակացաւոտների խորխից և արտաթորութիւններից, տուբերկուլօզի սաղմը տարածում են նաև կենսական մըթերքները։

Առաջին տեղը դրանց մէջ բռնում է կովի կաթը, որովհետև եղջիւրաւոր կենդանիները շատ յաճախ հիւանդանում են տուբերկուլօզով. իսկ կաթը չէ՞ որ կենսական ամենաանհրաժեշտ մթերքներից մէկն է։

Տուբերկուլօզի կամ մարգարտային հիւանդութեան տեսակէտից կասկածելի կովը պէտք է անմիջապէս հեռացվի կաթնատնտեսութիւնից, որովհետև նա վարակիչ է ուրիշ կովերի համար, իսկ այդպիսի հիւանդ կովերի կաթը ոչ մի դէպքում չը պէտք է գործածել, այլ պէտք է ոչնչացնել այն, թէկուզ կովի ծիծը արտաքուստ բոլորովին առողջ երևայ։

Բոլորովին առողջ համարվող կովերի կաթը ամենապատկառելին է եփած գործածել, որովհետև կովերի մարգարտային հիւանդութիւնը միայն զօրացած ժամանակաշրջաններումն է իմացվում և յաճախ էլ՝ միայն կովը մորթելուց յետոյ։

Հում, չեփած կաթը աւելի լաւ է բոլորովին չը գործածել։

Մարգարտային հիւանդութեամբ բռնված եղջիւրաւոր կենդանիների միսը շատ վըտանգաւոր է տուբերկուլօզը տարածելու տեսակէտից։ Այդպիսի միսը ամենից լաւն է ոչնչացնել։ Նմանապէս հարկաւոր է ոչնչացնել տուբերկուլօզով հիւանդ հաւերին։

Նրանք, որոնք հիւանդ են թոքախտով, կամ տուբերկուլօզի մի այլ տեսակով, իրաւունք չը պէտք է ունենան կենսական մթերքներ ծախելու, ոչ էլ պատրաստելու թարմ կամ պահեստի ուտելիքներ, ոչ էլ հագուստեղէն։

Ինչ վերաբերում է գործադրվելիք մասնաւոր միջոցներին, բժշկութեան նպատակը նրանումն է, որ ամեն ոք խույս տայ անմիջական վարակման վտանգից։

Վարակումը գլխաւորապէս պատահում է բարակացաւոտների հետ յարաբերութիւն ունենալուց։ Ուստի պէտք է ստիպելու չափ զգուշացնել առողջ մարդուն, որ տուբերկուլօզով հիւանդի հետ չապրի, չը կենակցի։

Բարակացաւոտները պէտք է առանձնացած լինեն։

Պէտք է խուսափել բարակացաւոտների ընտանեկան և բարեկամական սերտ կապերից։

Շրթունքների համբոյրը կարող է թոյն դառնալ։

Սերտ կենակցութիւնը, միևնոյն անկողնի մէջ քնելը պարագաներ են, որոնք բուղքում են բարակացաւոտների ամուսնութեան դէմ։

Այն բնակարանը, ուր ապրել կամ մեռել է բարակացաւոտը, չը պէտք է բռնել, մինչև որ նա հիմնովին չը մաքրվի, չախտահանվի իր յատակով, պատերով և այլն։

Ամեն մի մարդ կարող է հիւանդանալ տուբերկուլօզով. այս պատճառով էլ ամեն ոք պարտաւոր է խուսափել այն բոլորից, ինչ որ կարող է վնասաբեր ազդել մասնաւորապէս թոքերի վրա։ Չափաւոր կեանք, ոչ մի չափազանցութիւն, լաւ սնունդ, բաւարար քուն, լոյս, արևոտ և չոր բնակարան. եթէ սրանց վրա էլ աւելացնենք, որ պէտք է խուսափել յոգնածութիւնից—թըւած կը լինենք բոլոր այն միջոցները, որոնք մարդուս՝ առողջապահական ներդաշնակ պայմանների մէջ են պահում։

Մի քանի արհեստներ վնասակար ազդեցութիւն են ունենում մասնաւորապէս թոքերի վրա և դրանով թոքախտի տրամադրութիւն են ստեղծում։ Դրանք գլխաւորապէս այն՝ արհեստներն են, որ փոշի են շնչել տալիս։

Մետաղական, քարէ, կենդանական և բուսական փոշին՝ թոքախտի գլխաւոր պատճառն է, որ և անհամար զոհեր է տանում խարտոց շինողներից, երկաթէ և պողպատէ առարկաների արծնողներից, քարտաշներից և առհասարակ նրանցից, որոնք կենդանիների մազից և բամբակից բաներ են շինում։

Այս արհեստները պահանջում են անպայման ընդարձակ շինութիւններ բանւորների համար, օդը փոխելու լաւ յարմարութիւններով հանդերձ։

Բացի սրանից՝ բանւորները պէտք է բաւական ազատ ժամանակ ունենան, որպէսզի մաքուր և ազատ օդում կարողանան մաքրել իրանց թոքերը։

Այս յիշած նախազգուշական միջոցները աւելի մեծ թափով անհրաժեշտ են նրանց համար, որոնք սերվել են թոքախտաւոր ծնողներից, կամ առհասարակ տուբերկուլօզի տրամադրութիւն ունեն։

Առանձնապէս տուբերկուլօզի վարակմանը տրամադիր պէտք է համարել նմանապէս այն երեխաներին, որոնք ծնվել են այնպիսի ծնողներից, որ յղութեան ժամանակը թուլացած են եղած կամ ծեր հասակից, կամ հիւծող հիւանդութիւնից և կամ թէ վատ սնունդից։

Լաւ սննդարար և խառն կերակուր—ահա այն կարևորը, որով հնար է երեխայի մարմնակազմին մատակարարել ամուր և առողջ զարգացում։

Առողջութիւնը պահպանելու և զօրացնելու համար հարկաւոր է նմանապէս մաքուր և թարմ օդ։ Մարմնի ամրապնդելը և նպատակայարմար մարմնամարզութիւնը կը լրացնեն երեխաների առողջ մարմնակազմի զարգացումը։

Դպրոցական առողջապահութեան վրա ուրիշ անգամ կը խօսենք։

Բժ. Արտաշէս Շխեան

*) Տես «Մշակ» № 17.

ըմբռնել մտքի ժամանակակից շարժումները, ձեռք բերած գիտութիւններին հաղորդել որոշ իմաստ՝ խելացի կերպով ըմբռնելով նրանց վերաբերմունքը դէպի կեանքը», ահա ինչպէս է բնորոշում Սցիբօրսկին գաղափարական «շայկայի» ընդհանուր նպատակը*)։ Խմբակը հրաժարվել էր ճորտատիրական կեանքի բոլոր հասկացողութիւններից. նա ժխտում էր այդ կեանքի ողջ կառուցուածքը։

Այդ խմբակը իր աշխարհահայեացքը կազմում էր, հարկաւ, առաւելապէս Բէլինսկու, Հերցէնի և Չերնիշեվսկու գրուածքների խոր ազդեցութեամբ, սակայն նրանց տաղանդաւոր ղեկավար Դոբրոլիւբովի ապագայ ուղղութեան նկատմամբ պակաս դեր չը խաղացին ձախակողմեան հեգելեանները, որպիսիք էին նախ Ֆէյերբախը, ապա Բուզէն, Շտրաուսն ու Բրունօ-Բաուէրը։ Խմբակը այնքան էր պատրաստուած, որ նա իր մասնաւոր ընթերցանութեան, զարգացման համար թարգմանութիւններ էր անում գերմանական բնագիրներից**)։

Տակաւին ինստիտուտը չաւարտած՝ Դոբրոլիւբովը ծանօթանում է Չերնիշեվսկու հետ, որը այն ժամանակ Նեկրասովի հետ խմբագրում էր ռուսական օրգանը՝ «Современникъ»-ը։ Այս ծանօթութիւնը մի անգամ ընդմիշտ որոշում է Դոբրոլիւբովի ապագայ գործունէութեան ասպարէզը, և նա ուսումը աւարտելուց յետոյ դառնում է այդ ամսագրի բեղմնաւոր ու տաղանդաւոր աշխատակիցը։ Եւ Դոբրոլիւբովը իր առաջիկայ գործունէութեան համար ընտրում է այն ուղին, որով ընթացել են Բէլինսկին ու Չերնիշեվսկին. դա նարօդնիկութեան այն պատմական ուղին է, որի ներկայացուցիչները լուսաւորիչ անունն են ստացել։

Իդէալին հասնելու հնարաւորութիւնը նա սկզբում տեսնում էր ժողովրդի և ինտելիգենցիայի երկուստեք գործակցութեան մէջ. սակայն յետոյ նա միակ սկզբունքը համարեց ժողովուրդը։ Մի տեղ նա ընդգծում է.

«Փորձված դաստիարակների ղեկավարութեամբ կատարուած համեստ գիտութիւնն ըստ մեծի մասին ֆրազներով հարուստ գրականութիւնը չէ, որ պիտի ժողովուրդը տանի դէպի բարոյական զարգացման ու նիւթական կենցաղի ինքնուրոյն բարելաւումը... Ցուրտն ու քաղցածութիւնը, կեանքի օրինական երաշխաւորութիւնների բացակայութիւնը, արդարութեան տարրական սկզբունքների խախտումը մարդու անհատականութեան վերաբերմամբ միշտ ազդում են անհամեմատ աւելի զօրեղ կերպով, քան ամենաուժեղ ու ամենաբարձր ֆրազները իրաւունքի և պատւի մասին»***)։

Սուրխաթեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ուսացած տօնածառ

Ցարսկիէ-Կոլոդցի, 24 յունվարի

Յունվարի 15-ին հայոց դպրոցում սարքվեց տօնածառ աշակերտների և դրսի երեխաների համար։ Աշակերտներն արտասանեցին ոտանաւորներ հայերէն և ռուսերէն լեզուներով, որոնք ընդմիջվում էին ազգային և ժողովրդական երգերով։ Երեխաները ձրի ստացան ընծաներ։ Մուտքը ծածկեց ծախքը։

Ցարսկիէ-Կոլոդցին շատ ապահով տեղ էր, բայց այժմ սկսվել են գողութիւններ։ Կոտրվեց հայոց եկեղեցին, կոտրվել են մի քանի խանութներ։ Գողերը չեն գտնվում։ Վաճառականները՝ սոսկված՝ վարձեցին գիշերապահ։ Երէկ առաւօտ պատահեց հրդեհ. այրվեց մի ախոռ, որի հետ և երեք ձիեր։

N. N.

Հրդեհներ Կուսապատում

Կուսապատ, 25 յունվարի

Ամսիս լոյս 25-ի գիշերը հրդեհեցին Իսաջանբէգ Աթարբէգեանի գոմման մարագը և խոտի դէզը, ինչպէս և Խաչատուր Մաթոսեանի խոտի դէզը, թողնելով մօտ 20 գլուխ տաւար սոված բառաչելիս այս ձիւն-ձմրան ժամանակին, գոմերի մէջ։

Լուլասար

Սովի ուրուականը

Բօհնա-Ուրգէնչ (Խիվ. խան.), 17 յունվ.

Կենսական մթերքների սարսափելի սով է տիրում մեզանում։ Կեանքը չափազանց թանգացել է. ամեն բանի թանգութիւն է։ Ցորենի տեղային բաթմանը (1 պ. 10 ֆ.) 4 ր. 10 կ. է, եգիպտացորենը՝ 3 ր. 80 կ., գարին՝ 3 ր. 20 կ., կորեկը՝ 3 ր. 10 կ., ալիւրի բաթմանը՝ 4 ռուբ. 45 կ., հացի ֆունտը՝ $12\frac{1}{2}$ կ., միսը՝ տեղային 10 ազսին 20 կ., կարագի բաթմանը 18 ր., ձուն հատը՝ $1\frac{1}{2}$ կօպ.։

Շուկայում առեւտուր չը կայ։ Կեանքը մեռած է։ Բօհնա-Ուրգէնչի այս տարվայ աշնանային ցանքերը ցրտահար եղան։ Գիւղացութեան մեծ յոյսերը եօնջի սերմն էր, բայց դժբաղդաբար դրա գները ընկած են և պահանջ չը կայ։ Անցեալ տարի մեծ քանակութեամբ արտահանվեց արտասահման, բայց ներկայումս ինչպէս երեւում է, Եւրոպայում ցանում են, կանոնաւոր բերք են ստանում և կարիք չեն զգում այստեղից պահանջելու։ Գիւղացիների յոյսերը խորտակվեցին։

Նորեկ

*) „Литер. Откл.", „Совр. Міръ", № 11, 1911 г.
**) Ibid.
***) Избранн. соч. Н. А. Добролюбова.

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ

III

Համագումարի բացման երկրորդ օրը սկսվում են առանձին մասնախմբերի (секціи) զբաղմունքները։ II Մենդելէեւեան համագումարը ունէր հետեւեալ բաժինները. 1) քիմիայի, 2) ընդհանուր ֆիզիկայի, 3) գէօֆիզիկայի, 4) անթել հեռագրի, 5) երկրագործական քիմիայի, 6) բիօքիմիայի և բիօֆիզիկայի, 7) ֆիզիկայի և քիմիայի դասատուութեան եղանակների, 8) առողջապահութեան, 9) աստրօֆիզիկայի և 10) աէրօդինամիկայի։ Այս մասնախմբի նիստերը տեղի էին ունենում միաժամանակ, ուստի անհնար էր բոլոր բաժիններում գտնվել և բոլորը լսել։ Ես կանգ կառնեմ միայն մի քանի հետաքրքրական զեկուցումների վրա, որոնց ինձ աջողվել է լսել։

Գէօֆիզիկայի մասնախումբը բացվեց պրոֆ. Կրասովսկու (Օդեսայի նախկին պրոֆ.) ճառով. նա նկարագրում է գիտական օդերեւութաբանութեան պատմական զարգացումը, մատնանշում է, որ առաջվայ անխտեմ ուսումնասիրութիւններին այժմ փոխարինել են սիստեմատիկ դիտողութիւններ մթնոլորտի վերին և ստորին շերտերի, խստօրէն որոշված ուսումնասիրութիւնների, որոնք մեծ նշանակութիւն ունեն եղանակը նախագուշակելու վերաբերմամբ։ Այս գործում օդերեւութաբանութեան—մետէօրօլօգիա—օգնութեան է գալիս ֆիզիկան, որի միջոցով արվում են փորձեր. այդ փորձերը մեծ նշանակութիւն ունեն և անշուշտ նոր շրջան են բանում օդերեւութաբանութեան մէջ։ Այսպէս՝ կատարված են արհեստական կարկուտի աջող փորձեր, նոյնպէս և մրրիկի, կայծակի, հիւսիսափայլի արհեստական երեւոյթները։ Պրոֆեսորը մեծ աշխոյժով պատմում է Ֆինլանդիայի ձիւնային գագաթներում ստացած արհեստական հիւսիսափայլի մասին, որ փայլուն ապացոյց է գիտական նոր եղանակի ապագայ աջողութեան։ Յետոյ բնորոշում է գէօֆիզիկայի խնդիրները, որոնք են մթնոլորտային կօսմիկ և ներքին էնդօգէն ույժերի ուսումնասիրութիւնը, ույժերի, որոնց ազդեցութեան տակ է գտնվում մեր մոլորակը։

Ակադեմիկոս Րիկաչեվ զեկուցանում է Ռուսաստանի մագնիսական ընդօրինակութեան (магнитная съемка) հարցի դրութիւնը։ Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Պետութիւնների ակադեմիան ձեռնարկել էր ամբողջ երկրագնդի մագնիսականութեան չափի վերցնելը՝ և իր վրա էր վերցրել մագնիսական ցանցի մշակումը ջրային տարածութիւններում և անքաղաքակրթված երկիրներում։ Ամերիկական ակադեմիայի հէնց այդ ձեռնարկութիւնը առիթ է հանդիսացել Ռուսաստանում ինքնուրոյն աշխատանքի ստորադրութեանը. մանրամասն ծրագիրը վաղուց կազմված է և ներկայացված բարձր իշխանութեան. հաստատման և պետական նպաստի ուշանալը արգելք է եղել այդ աշխատանքների սկսման։ Ակադեմիական գիտարանի վարչութիւնը «на свой страхъ» ձեռնարկել է մի ուրիշ ծրագրի իրագործման. կազմել է մի մասնաճիւղ և այդ՝ մինչև այժմ Պետերբուրգի նահանգի մագնիսական ընդօրինակութիւնն է կատարել, նոյնպէս և ջրային մի քանի հետազօտութիւններ։

Հետեւեալ նիստին գիտնական Գոլիցին կարդում է իր հետաքրքրաշարժ զեկուցումը «Սէյսմօլօգիայի (երկրաշարժագիտութիւն) ներկայ դրութեան տեսութիւնը»։ Մի շարք կատարելագործված գործիքների և նուրբ մեքենաների ցուցադրումը, ինչպէս և բազմաթիւ դիագրամներ և աղիւսակների ներկայութիւնը մեծապէս նպաստեցին զեկուցման աջողութեան։ Երկրաշարժի մաթեմատիքական վերլուծութիւնը ցոյց տալով, զեկուցանողը երկար կանգ առաւ երկրաշարժ առաջացնող սէյսմ հոսանքների ուսումնասիրութեան վրա։ Յատուկ պատրաստված նուրբ սէյսմօգրաֆները ցոյց են տալիս այժմ ինչպէս արագութիւնը, այնպէս և երկրաշարժի հոսանքի ուղղութիւնը և տեղը, անկախ տարածութեան հեռաւորութիւնից։ Այդ նոր տեսակի սէյսմօգրաֆները հնարաւորութիւն են տալիս իմանալ և երկրագնդի խորութիւնը և ներքին շերտերի կազմը. այսպէս, օրինակ, վերջին ուսումնասիրութիւնները ցոյց են տուել, որ երկրագնդի միջուկը բաղկացած է երկաթից և նիկելից և դրանց տարբեր միախառնութիւններից։ Կարելի է արդէօք նախագուշակել երկրաշարժները. այս ուղղութեամբ արված են փորձեր, կան դիտողութիւններ. պարզված է, օրինակ, որ նախքան երկրաշարժները աղբիւրների ջրերի սովորական հոսանքը խանգարվում է. Բօրժոմի աղբիւրը որոշ շրջաններում եռում է։ Զեկուցանողը այս երեւոյթը կապում է երկրաշարժահարոյց հոսանքների հետ։ Զեկուցումից յետոյ ներկաները յանկութիւն յայտնեցին, որ բարձրագոյն դպրոցների մասնագիտական ֆակուլտետներում լուրջ տեղ յատկացվի այս առարկային։

Աստրօֆիզիկայի մասնախմբում Պուլկովեան դիտարանի աստղագէտներից մէկը՝ Գ. Տիխով պատմում է, թէ ինչպէս ինքը գունաւոր լուսանկարչութեան միջոցով կարողացել է որոշել Մարսի (Հրատ) և Սատուրնի (Երեւակ) իսկական պատկերը։ Լուսազտիչի (свѣтофильтръ) օգնութեամբ նա 1909 թւին դիտողութիւններ է արել Մարսի վերաբերմամբ և զարմանալի հետեւանքներ է ստացել. տարբեր գոյնի ապակիների միջով նկարներ ստանալուց յետոյ նա գտել է, որ Մարսի վրա գերազանցում են նարինջի և կապոյտ գոյները. տեսանելի են ջրանցքները, պարզ նկատելի է այսպէս կոչված «բևեռային գլխարկը»՝ հիւսիսային բևեռում դուրս ընկած ձեւով. իր պատրաստած նկարները յարգելի աստղաբաշխը ցոյց տուեց մոգական լապտերով և որպէս եզրակացութիւն հետեւցրեց, որ Մարսի վրա ջրի պակասութիւն է. այն, ինչ որ երեւում է, ծովեր չեն, այլ մարգագետիններ՝ կանաչով ծածկված։

Նոյն մասնախմբի մի ուրիշ նիստում ռուս հռչակաւոր բանաստեղծ և գիտնական Նիկոլայ Մօրօզով կարդաց մի փոքր զեկուցում արևի վրա նկատված սև բծերի մասին։ «Շլիսսելբուրգի քաղաքացի» մականունը ստացած ծերունուն լսելու համար ժողովվել էր մեծ բազմութիւն. նա խօսում էր մեծ ոգևորութեամբ. խրախուսեց նոր սերնդին չը կորցնել հաւատը, չը զզվել որոնումներից. գուցէ որոնման առարկան գտնվածը չը լինի, բայց քաղցր է որոնման պրոցեսը. ճշմարտութիւնը այնքան գրաւիչ չէ, որքան ճշմարտութեան որոնումը։ Ծափահարութեան մի ամբողջ փոթորիկ է առաջ գալիս, երբ Ն. Մօրօզովը վերջին խօսքերն է արտասանում. Նրան ընտրում են պատւաւոր նախագահ աստրօֆիզիկայի մասնախմբի։ Ն. Մօրօզովի զեկուցումից յետոյ դահլիճը համարեա դատարկվեց. միւս զեկուցումները սահմանափակ մասնագիտական բնոյթ էին կրում։

Գ. Տէր-Ռուբինեան

Պետերբուրգ, 13 յունվարի

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ԼԱԿՈՆԸ ՇԱՄԱԽՈՒՄ

Ամբողջ 7 տարի ոտքով ճանապարհորդող աշխարհահռչակ Էմմանուէլ Լակոնը Թիֆլիսից դուրս գալով՝ Սղնախի, Զաքաթալի, Նուխու և Գէօկչայի վրայով յունվարի 21-ին հասել է Շամախի։ Հինգ օր մնալուց և ստէպ մեր տեսակցութիւնից յետոյ միևնոյն ամսի 25-ին ճանապարհվեց Բագու, մոլոկանի Մարազա գիւղի վրայով։ Նրա համար մի փոքրիկ թեթև գումար հանգանակվեց քաղաքում, որովհետև 1905 թ. ապրիլի 17-ին իր ծննդավայր Ռնդարիայի Սեպէն քաղաքից դուրս գալիս՝ նա ունեցել է ընդամենը, ինչպէս ինքն էր ասում, մէկ և կէս կոպէկ։ Նա սիրայօժար պատասխանում էր բոլոր հարց տուողներին։ Առողջութիւնը լաւ էր։ Ունէր ձախ կրան վրա զանազան պետութեանց դրօշի փոքրիկ նշանները, իսկ կրծքի վրա Պարիզի միջազգային գիտնական ընկերութիւնից ստացած նշանը։ Ռուսերէն իր մտքերը արտայայտել կարողանում էր տեղ-տեղ գէժ ընկնելով. խօսում էր նաև օսմաներէն։ Ունէր ժողոված շատ տեսարանների և տիպերի լուսանկարներ, տեղաւորած մի տետրակի մէջ, որտեղ կային շատ լեզուներով գրված ձեռագիրներ։ Առաջարկեց ինձ ես՝ մի բան գրել։ Եւ ես չը մերժեցի։

Լակոնն անցել է ամբողջ Եւրոպան՝ բացի Անգլիայից և Իրլանդիայից, ուր մտադիր է Ամերիկայից վերադառնալիս լինել. նա անցել է Աֆրիկան, Հարաւ-Արևմտեան Ասիան, Հնդկաստանը և Պարսկաստանը, որտեղից անցնելով մտել է Կովկաս։

Բագուից պիտի գնայ Դաղստան, Հիւսիսային Կովկաս, Ռուսաստան, ապա Թուրքեստանի և Տիբեթի վրայով Չինաստան, Մանջուրիա, Ճապոնիա, ապա Ամերիկա։ Աւստրալիայի մասին խօսք չը լսեցի։

Լակոնը երբ իմացաւ, որ իր այցելութեան մասին պիտի լրագրում գրեմ, նախ հետաքրքրվեց, թէ որ թերթին եմ մտադիր գրել. և երբ պատասխանս ստացաւ, թէ «Մշակին», խնդրեց ասելով.

— Ես կը ցանկայի, որ յայտնէք նաև Թիֆլիսից մինչև այստեղ իմ ստացած տպաւորութեանցս մասին։

Նա ապա ասաց, թէ մինչև Զաքաթալ և Զաքաթալայում ինքը վայելել է մեծ հիւրընկալութիւն, պատիւ. շատերի հետաքրքրութիւնը և հարցասիրութիւնն է շարժել. մի խօսքով ամեն տեղ հանդիպել է քաղցր վերաբերմունքի։ Բայց Զաքաթալայից դուրս մինչև Շամախի հասնելը՝ ճնշող տպաւորութեան տակ է եղել, մանաւանդ Նուխում լաւ տպաւորութիւն չէ ստացել։ Այդ քաղաքի կլուբում, ճանապարհորդի ասելով, մարդիկ իրան շարունակ առաջարկելիս են եղել իրանց հետ թուղթ խաղալ...

— Շամախի մտնելով,—վերջացրեց Լակոնն իր խօսքը,—նորից մոռացութեան տուի Զաքաթալայից յետոյ ստացած անհաճոյ տպաւորութիւնները, վայելելով ձեր սիրալիր հիւրընկալութիւնը։

Սմբ. Սարգսբէկեան

Շամախի

ՄԻ ՑԱՆԴՈՒԳՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յունվարի 17-ին, կէսօրին, տեղիս ոստիկանատանը, ծառայողների և այլ մարդկանց ներկայութեամբ, մօտակայ Դալի-Ղարդաշ գիւղացի Մեսրոպ Գ. Կատվալեանը ատրճանակի 3 հարուածով սպանեց իր ազգական Բալաբէգ Մ. Կատվալեանին՝ վրէժխնդրութեան հողի վրա, որովհետև սպանվողը խնում յարաբերութիւն հաստատելով սպանողի կնոջ հետ՝ առեւանգել էր նրան։

Դէպքը հետեւեալ հանգամանքներումն է նկատվում։

Մի քանի տարի սրանից առաջ Մեսրոպը ամուսնանում է Նոր-Բայազէտցի Շուշանի հետ և ունենում է երկու զաւակ։ Նա ընտանեկան հանգամանքներից դրդված գնում է օտարութիւն՝ փող աշխատելու համար, իսկ կնոջը և երեխաներին թողնում իր եղբայրների հսկողութեան տակ։ Նրա բացակայութեան ժամանակ կինը սիրային յարաբերութիւն է սկսում Բալաբէգի հետ, որը կնոջ ամուսնու հեռաւոր ազգականն է լինում։ Նկատելով այդ բանը՝ կնոջ տագրերից մէկը նամակով տեղեկութիւն է տալիս Մեսրոպին, որը օտարութիւնից վերադառնալով գիւղը՝ կնոջը տանը չէ գտնում, այլ նրան տեսնում է իր [illegible] տանը։ Երբ Մեսրոպը հրաւիրում է կնոջը՝ Շուշանին հետեւել իրան և տուն գնալ երեխաներին պահպանելու և տան կառավարութիւնը հոգալու, նա մերժում է գալ, յայտնելով միանգամայն, որ նա այլևս իրան չէ սիրում և հետեւապէս ապրելու չէ նրա հետ իբր ամուսին։ Եւ երբ Մեսրոպի բոլոր ջանքերը՝ համոզելու ամուսնուն յետ դառնալ իր չար մտադրութիւնից՝ ի զուր են անցնում և աւելի է սրվում այդ անհաշտ ամուսինների յարաբերութիւնը, միւս օրը կինը վերջնականապէս թողնելով իր ամուսնուն և իր հարազատ զաւակներին՝ գնում է կենակցելու Բալաբէգի հետ։ Այդտեղ այր-ամուսինը անպատւված է համարում իրան, որպիսի հանգամանքը իբրև մի արտասովոր երեւոյթ, մանաւանդ հայկական նահապետական գիւղում, վերին աստիճանի տխուր ազդեցութիւն է գործում թէ զրկված ամուսնու և թէ գիւղական ժողովրդի վրա։

Այդ դէպքից մանաւանդ գիւղի ամբողջ տրամադրութիւնը ալեկոծվում է և ընտանեկան պատւի հարցը բորբոքում է շատերի սիրտը։ Մեսրոպը հնար չէ գտնում ազատվելու այդպիսի անպատւութեան տանջանքից։

Եւ ահա այդ բոլորից յետոյ դիմում է օրէնքին։ Նա գործակալին գանգատվելով ցանկանում է կնոջը բերել տալ և գուցէ հաշտութեան պայմաններ մշակել, բայց ըստ երեւոյթին յանցաւոր զոյգը (կինը և իր սիրեկանը) չէ անսում նոյնիսկ հոգևոր իշխանութեանը, այլ ծածկվելով գաղտնապէս կենակցում է։ Գործակալը դիմում է ոստիկանութեան օգնութեանը, որը գիւղական տանուտէրի միջոցով գտնում է յանցաւոր զոյգին իրանց մի հարեւանի գոմի անկիւնում... Բռնվում և բերվում են ոստիկանատուն թէ մէկը և թէ միւսը։ Մեսրոպը նոյնպէս նրանց հետ է գալիս ոստիկանատուն, ուր հարցաքննելուց յետոյ գուցէ յանձնվեցին հոգևոր իշխանութեան տնօրինութեանը։ Բայց այդտեղ իսկ՝ դեռ չը քննված՝ Մեսրոպի ատրճանակը այդ դրաման աւելի բարդացնում է։

Երեք գնդակ միանգամից արձակելով իր ախոյեան Բալաբէգի վրա, վշտացեալ Մեսրոպը շատերի ներկայութեամբ կամենում է խփել նաև իր անհաւատարիմ կնոջը, բայց քաղաքապահը արգելում է։ Բալաբէգն իր հոգեվարքում յայտնեց, որ թէև ինքը մեռնում է, բայց դարձեալ սիրում է Շուշանին։

Այստեղ արդէն դրամայի առաջին տեսարանի վարագոյրը իջնում է։ Մեսրոպին առաջնորդում են դէպի բանտ, կնոջը յանձնում են հոգևոր իշխանութեան, իսկ Բալաբէգին տանում են Դալի-Ղարդաշում թաղելու։

Որսորդ

Նոր-Բայազէտ, 24 յունվարի

ԳՐԻԳՈՐԻՕՊՕԼԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԻՑ *)

Ա.

Գրիգօրիօպօլի հայ համայնքը 1904 թւի փետրվարի 10-ին կազմած իր համախօսականում ցանկութիւն է յայտնում հիմնելու «Գրիգօրիօպօլի հայ-լուսաւորչական ս. Պետրոս-Պօղոս եկեղեցու աղքատ ծխականների եկեղեցական հոգաբարձութիւն»։ Տեղական տնտեսական գործերի գլխաւոր վարչութեան (гл. упр. по дѣламъ мѣстн. хозяйства) ներկայացրած «հոգաբարձութեան կանոնադրութեան» (положенія о попечительствѣ) նախագիծը հաստատվում է 1905 թւի յունվարի 1-ին և նոյն թւի յունիսի 20-ին կազմվում է հոգաբարձութիւնը, որը և անյապաղ սկսում է իր գործունէութիւնը։

Հոգաբարձութեան առաջին հոգսն է լինում միջոցներ գտնելը, ուստի և հէնց անդրանիկ ժողովում (20 յունիսի 1905) հոգաբարձուները իրանց նուիրաբերութիւններով դրամական միջոցների հիմքն են դնում, որոնք յետագայում մեծանում են քաղաքի և դրսի հայերի նուիրաբերութիւններով. 1905 թւի հոկտեմբերի 15-ին իշխան Աբամելիքը Բօզարեվսկայի կողմից նուիրում է 529 րուբլի։

Բայց նման ոչ-մշտական աղբիւրով հոգաբարձութիւնը չէր կարող գոյութիւն ունենալ, և հէնց երկրորդ ժողովում, անդամներից մէկի զեկուցման համաձայն, պարզվեց, որ հոգաբարձութիւնն աւելի մեծ նիւթական միջոցներ կունենայ իր տրամադրութեան տակ, եթէ ձեռք բերէ այն դրամագլուխները, որոնք նուիրված են յատկապէս աղքատ հայերի օգտին, բայց գտնվելով Գրիգօրիօպօլի [illegible] հիմնարկութիւններում՝ լիովին չեն ծառայում իրանց նպատակին։

Այդ դրամագլուխներն են՝ 1) Ղազարեան-Անդրէասեան, որի կարգադրողն է Գրիգօրիօպօլի քաղաքային վարչութիւնը, 2) Տրդատեան և 3) Անդրէասեան, որոնք եկեղեցական գումարների հետ խառն՝ գտնվում են Գրիգօրիօպօլի հայոց եկեղեցիների երէցփոխի մօտ։

Հոգաբարձութիւնը, կանոնադրութեան I յօդ. § 7-ի հիման վրա եկաւ այն եզրակացութեան, որ այդ երեք դրամագլուխները նուիրաբերված լինելով բարեգործական նպատակով՝ պիտի գտնվեն հոգաբարձութեան իրաւասութեան ներքոյ. ուստի և որոշեց միջնորդութեամբ դիմել ուր և ինչպէս հարկն է՝ յիշեալ դրամագլուխները յետ ստանալու համար։

Միջնորդութեան գործի ընթացքի և հետեւանքի մասին խօսելուց առաջ անհրաժեշտ ենք համարում մի քանի տեղեկութիւններ տալ յիշեալ դրամագլուխների մասին։

Խ. Տ.-Ենոքեան

*) Քաղում ենք հոգաբարձութեան ռուսերէն տպագրված հաշվից, 1905 թւի յունիսի 20-ից մինչև 1907 թւի մայիսի 2-ի գործունէութեան մասին։ Խ. Տ. Ե.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Վարդանանց տօնի պատճառով, «Մշակի» հետեւեալ համարը լոյս կը տեսնի շաբաթ, փետրվարի 4-ին։

◆ Պետերբուրգից Թիֆլիս վերադարձաւ դատաստանական պալատի աւագ նախագահ Ն. Լազօզ։

◆ Մեզ տեղեկացնում են, որ Բեռլինի համալսարանի պրիվատ-դոցէնտ Բագրատ Խալաթեանը, որ ներկայումս գտնվում է Օդեսայի հոգեկան հիւանդների հիւանդանոցում, գտնվում է առողջանալու վիճակի մէջ։

◆ Պրոֆեսոր Գրիգոր Խալաթեանը ներկայումս գտնվում է Թիֆլիսում բժիշկների խորհրդով։ Յարգելի պրոֆեսորը կատարելապէս բժշկվելու համար գնալու է աւելի արեւոտ շրջան, հաւանօրէն Եալտա։

◆ Մեզ յայտնում են, որ Ռուսաստանի հայ-կաթոլիկների առաքելական կառավարիչ Ս. վարդ. Տէր-Աբրահամեանը ներքին գործերի մինիստրից թոյլտւութիւն է ստացել Պետերբուրգից Հռոմ գնալու պաշտօնական գործերով։

◆ Մեզ խնդրում են յայտնել, որ հանգուցեալ ջութակահար Դաւիթ Դաւթեանի մահվան տարելիցի առիթով, որ լրանում է ապրիլի 27-ին, Թիֆլիսում լոյս կը տեսնի մի ժողովածու հանգուցեալ երաժշտագէտի յիշատակին նուիրված, որի մէջ կը մտնեն Դ. Դաւթեանի կենսագրութիւնը, քարակտերիստիկը, հայ և օտար թերթերի նրա մասին յայտնած կարծիքները և այլն։

◆ Ցարդ ռուսական չթեղէնը Էրզրում էր տարվում Կ. Պոլսի վրայով, որպիսի երկար ճանապարհը թանգացնում էր չթեղէնի արժէքը։ Ներկայիս Էրզրումի ռուսաց գեն. հիւպատոսը իր զեկուցման մէջ, որ ուղղված է արտաքին առևտրի տեղեկատու բիւրոյին, այն միտքն է յայտնում, որ ռուսական չթեղէնի աւելի աջող տարածման համար Ասիական Թիւրքիայում՝ աւելի նպատակայարմար է այդօրինակ ապրանքները տեղափոխել Էրզրում անմիջապէս Կարս-Կարաուրգանի վրայով, որը անհամեմատ կարճ ճանապարհ է։ Տեղական վաճառականներին ռուսական մանուֆակտուրային ապրանքներ սպառելու դիւրութիւններ տալու համար անհրաժեշտ է ուղարկել ապրանքների նմուշներ և նրանց գների ցուցակները։ Ի միջի այլոց գեն. հիւպատոսը մատնանշում է Էրզրումի մի խոշոր ֆիրմայի վրա, որը պատրաստականութիւն է յայտնել ռուսական չթեղէնի տարածման գործի ներկայացուցչութիւնը յանձն առնել։

◆ Պետական բանկի Թիֆլիսի գրասենեակի մանր վարկի տեսուչը դիմել է Թիֆլիսի նահանգապետին Բակուրցիխէի վարկային ընկերութեան միջնորդութեամբ առ այն, որպէս զի յիշեալ ընկերութիւնը կոչվի հանգուցեալ բարեգործ Դաւիթ Սարաջեվի անունով։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլ է տուել Խաչատրեանին փետրվարի 3-ին Թելաւի հայ ծխական դպրոցների օգտին ներկայացում կազմակերպել։

◆ Այսօր Վրաց թատրոնում գեղասան Վլ. Ալէքսիեվ-Մեսխիշվիլիի բենեֆիսին կը խաղացվի Հաուպտմանի «Խորտակված զանգը» առակ-դրաման։

◆ Առաջիկայ մարտի 28-ին լրանում է յայտնի կոմպօզիտոր հանգուցեալ Պ. Կարա-Մուրզայի մահվան 10-ամեակը։ Այդ առիթով մտադրութիւն կայ թէ Բագւում և թէ և թէ Թիֆլիսում համերգներ կազմակերպել։ Համերգներից գոյացած արդիւնքով հանգուցեալի գերեզմանի վրա մահարձան կը կանգնեցվի։ Թիֆլիսում համերգ կազմակերպելու համար տեղս կը ժամանէ մօտ ժամանակներս հանգուցեալի եղբայր Պետրոս Կարա-Մուրզան։ Թիֆլիսում համերգը տեղի կունենայ հաւանօրէն Զատիկից առաջ։ Համերգի օրը Թիֆլիսի հայ-կաթոլիկաց նորակառոյց մատուռում կը կատարվի հոգեհանգստեան կարգ։

◆ Իշխ. Ն. Մինգրելսկին, որին պատկանում են Զուգդիդի և Սենակի գաւառները, ձրիաբար զիջում է կառավարութեանը հո-

ղի այն չերթը, որով պիտի անմիջապէս [illegible] ծովեան երկաթուղագծով։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային գրաւատան կառավարիչ վերընտրուած է Ալաւերդեանը։

✦ Յունվարի 31-ին, ցերեկը, ժամը 3-ին, Մարտիրոսեան փողոցի № 35 տանը [illegible] գողութիւն։

✦ Մարիա Սամոյլովան յայտնեց ոստիկանութեանը, որ յունվարի 29-ին, երեկ. 6-ին, երբ իր ամուսնու [illegible] փողոցով, նրա վրա յարձակուեցին 3 անյայտներ, որոնք յափշտակեցին 35 ր. 60 կ. և մի ժամացոյց։ [illegible] քանդելով կորցրել է դրամը և ժամացոյցը։

✦ «Մեղու» ընկերութեան վարչութիւնը խնդրում է մեզ յայտնել, որ ինքը շնորհակալութեամբ ստացել է եղբարք Քամոյեաններից՝ ի յիշատակ իրանց հանգուցեալ մօր՝ 50 ռուբլի։

✦ Ինժ. Բերութովին չարչարելու գործով մեղադրվող միլիոնատէր Թաղիեվին դատարանում պաշտպանելը յանձն է առել երդ. հաւատարմատար Վ. Ա. Մակլակովը։

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

✦ Խօսող համրեր.—Արնոլդօ-Տրէտեակովսկիի դպրոցում յունվարի 15-ին խուլ-համրերը խօսում էին ու պատասխանում միմեանց։ Անսովոր ներկայացմանը հաւաքվել էր ահագին բազմութիւն. դրանք էին դպրոցի ուսուցիչներն ու ծնողները՝ դպրոցի հոգաբարձուի հետ, քաղաքային վարչութեան մի անդամը, յայտնի գրամատուրգ Տիմկովսկին, դպրոցի տեսուչը և այլն։ Աչք չունեցողները խաղացին ունեցողների համար, որոնք չեն լսում ասածները։

Ներկայացումից առաջ խօսեց դպրոցի վերատեսուչ Ֆ. Ա. Ռաուն, յայտնելով որ խաղացողների միջև կան ի ծնէ խուլ ու համրեր և այնպիսիները, որոնք առաջ խօսելիս են եղել, բայց հիւանդալուց յետոյ չէին կարողանում խօսել։

Խաղացին «Странная волшебница». Մի քանիսը համարեա լաւ են խօսում—նրանք, որոնք երբեմն խօսելիս են եղել—բայց ի ծնէ խուլ ու համրերն էլ պակաս չէին խօսում, թէպէտ խօսում էին դժուարութեամբ։ Իսկ Կռիլովի «Թութուկին գալաճօզը» խաղալիս՝ ամբողջ լսարանը հիանում էր խաղից։ Սրանք այնպիսի հրաշքներ են, որոնց չէին հաւատայ մեր պապերն ու տատերը։

✦ Գերմօգէն եպիսկոպոսի ու Իլիոդոր վարդապետի աքսորը.—Յունվարի 17-ին «սինօդը վճռեց միաձայն՝ թոյլ տալ Սարատովի առաջնորդ Գերմօգէն եպիսկոպոսին հանգստանալ Ժիրովիցկիի վանքում, իբր վանքի մի հասարակ անդամ։ Սինօդը վճռեց միաձայն տպագրական խօսքով եկեղեցական աշխարհը գրգռելու համար՝ հեռացնել Իլիոդոր աբեղային Ֆլօրիշչեվի անապատը՝ իբրև միաբանութեան անդամ, թոյլ չը տալով մնալ երկու մայրաքաղաքներում և Սարատովի թեմում»։

✦ «Հին կոմսը».—Հայ արտիստ Ն. Ֆ. Բալիեանը, որ յունվարի 27-ին «Благородное Собраніе»-ի դահլիճներում մեծ երեկոյթ էր պատրաստել ուսանողական տան օգտին, իր խնդրին, որ Լ. Անդրէեվը ուղարկի իր նոր գործերից որևէ մէկը, ստացել է պատասխան, թէ ուղարկվում է նրան՝ մի գործողութիւն ունեցող «Հին կոմս» անունով դրաման։

Գերման Բանգի մահը.—Օ. Դիմովը ասում է. «Նշանաւոր դանիացի գրող Գերման Բանգի մահը անսպասելի չէր ինձ համար։ Վերջին անգամը ես նրան տեսայ Պետերբուրգում, սրանից $1^1/_2$ ամիս առաջ։ Նա ասաց ինձ. «Դիմով, ես չեմ կարող վերադառնալ ուղևորութիւնից, ճամբին կը մեռնիմ։ Ես ձեզ ասել եմ, որ 8 թւականը իմ կեանքում ճակատագրական է, բերելով ինձ համար միշտ թշուառութիւն։ Ես որոշել էի պտտել երկրի շուրջը. բայց յանկարծ մտքովս անցկացաւ՝ «կը մեռնես»։ Ես գնացի ինձ բուժող բժշկի մօտ, ու նա ասաց՝ «կարող էք»։ Ես մարդ ուղարկեցի՝ տոմսակ գնելու. նրա վրա գրված էր՝ կայուտա № 8. Նոյն օրը բժիշկս ասաց՝ «եթէ կարելի է, մի գնացէք»։ Ես զարմանքով նայեցի վրան ու վճռեցի գնալ»։ Սրանից 5 օր առաջ ես անհանգիստ էի և նամակով խնդրեցի Բանգի ամենալաւ բարեկամներից մէկին՝ Բերլինում։ Այսօր իմացայ, որ Բանգը մեռել է Ամերիկայում, ինչպէս նա գուշակում էր՝ իր № 8 կայուտայում։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 31 յունվարի

Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ Սօֆիա Գրիգորեանի և նրա ծանօթների միջոցով ծախված և տարածված տոմսակները Կ. Հ. Բ. Ընկ. անունից փետրվարի 4-ին կայանալիք պարահանդէսի համար զեղծում է։ Ընկերութիւնը փետրվարի 4-ին ոչ մի պարահանդէս չի կազմակերպում։

Խնդրում ենք այսուհետև զգուշանալ վերոյիշեալ զեղծումներից։ Ընկերութեան անունից ուղարկված տոմսակները կրում են իրանց վրա Ընկերութեան պատշաճաւոր կնիքը։

Խորհուրդ

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Անգլիական զինուորական մինիստր Հալդէնը Բերլինում եղած ժամանակ յայտնեց «Р. Сл.»-ի թղթակցին. «Իմ գալու նպատակը բարեկամներիս հետ տեսակցելն է։ Իմ ճանապարհորդութիւնը զուրկ է խիստ քաղաքական բնաւորութիւնից։ Ես օգտվում եմ առիթից, որպէսզի ծանօթանամ կանցլէրի, մինիստրների և աւելի աչքի ընկնող գերմանացի քաղաքական գործիչների հետ։ Ես այցելեցի միապետին նրա հրաւէրով։ Համակրանք տածելով դէպի Գերմանիան, ես օգտվում եմ իմ այցելութիւնից նաև նրա համար, որպէսզի լաւացնեմ Անգլիայի և Գերմանիայի յարաբերութիւնները և վերացնեմ այդ պետութիւնների միջև ծագած վէճերը։ Ես կողմնակից եմ Գերմանիայի հետ մերձեցում կապելուն, որովհետև այդ համարում եմ խաղաղութեան լաւագոյն գրաւական։ Գերմանիայի հետ մերձեցումը բնաւ չի ազդի Ռուսաստանի հետ ունեցած մեր յարաբերութիւնների վրա։ Ոչ մի յատուկ յանձնարարութիւն ես չունեմ։ Սըր-Կասէլի և լորդ Բերեսֆորդի միաժամանակ Բերլին գալը ուղղակի պատահական է։ Վիլհէլմ կայսրը խաղաղութեան անկեղծ բարեկամ է։ Անգլօ-գերմանական յարաբերութիւնների բարելաւումը կազատէ Եւրոպային պատերազմի մշտական ուրուականից»։

✦ Անգլիական և ֆրանսիական մամուլը ահագին քաղաքական նշանակութիւն տուեց անգլիական զինուորական մինիստրի Բերլին այցելելուն։ Անգլիական մամուլը կարծում է, որ Հալդէնը յարուցել է հարց Ամերիկայի և Գերմանիայի համաձայնութեան մասին Չինաստանի նկատմամբ՝ իբրև ներհակ անգլօ-ճապօնական-ռուսական քաղաքականութեան։ Ֆրանսիական մամուլը հաւատացած է, որ անգլօ-գերմանական համաձայնութիւնը, որ կազմվում է նկատի առած Մերձաւոր և Հեռաւոր Արևելքի մօտակայ անեղ դէպքերը, չի թուլացնի Անգլիայի և Ֆրանսիայի բարեկամութիւնը։

✦ Մօնգօլիայում յուզմունքները ստանում են ընդարձակ չափեր։ Ապստամբները ձգտում են արմատապէս վերացնելու չինական իշխանութիւնը։

✦ Իւանշիկային աջողվել է երեք միլիօնի փոխառութիւն կնքել Աւստրիայում։

✦ Իւանշիկաի մօտերը չին-յեղափոխականները փառաւոր ջարդ տուին միապետականներին։

✦ Կոմս Էրէնտալի առողջութիւնը անյուսալի է համարվում։ Նրան յաջորդելու է աւստրիական ֆինանսների մինիստր Բուրիանը։

✦ «Рѣчь»-ի խմբագիր Ելկինը գեներալ Տօլմաչէվին զրպարտելու համար ենթարկվեց հինգ ամսով բանտարկութեան։

✦ Պետերբուրգում դարձեալ խօսում են արդարադատութեան մինիստր Շչէգլովիտովի հրաժարականի մասին։ Ընդ սմին խօսում են, որ փոխարինելու է նրան ներքին գործերի մինիստր Մակարովը։

✦ Եմէնի իմամ-Իդրիսը իտալացիների օգնութեամբ նորից ապստամբվեց Թիւրքիայի դէմ։

✦ Եգիպտական կառավարութիւնը վճռեց առևտրական դպրոցներում մտցնել իտալական լեզուն և դուրս վանել թիւրքերէնը։

✦ Հակառակ լրագրական տեղեկութիւնների, գեներալ Կանէվան ընդարձակ լիազօրութիւններով մեկնում է դարձեալ Տրիպօլիս։ Նրա հետ միասին Իտալիան պատերազմի դաշտ է ուղարկում նոր ուժեղ զօրաբանակ մեծաքանակ ռազմամթերքներով։ Շուտով Տրիպօլիսում սկսվելու են ահեղ դէպքեր, մանաւանդ որ թիւրքերը իրանց կողմից ևս խոշոր պատրաստութիւններ են տեսնում։

✦ Լօնդօնի պարսկական կոմիտէտը բողոքեց Ռուսաստանի և Անգլիայի դէմ էկս-շահին կենսաթոշակ նշանակելու համար։ Կոմիտէտը պնդում է, որպէսզի բրիտանական և ռուսական կառավարութիւնները պարտաւորվեն չը ճանաչել Մահմէդ-Ալիին՝ եթէ նրան կաջողվի գրաւել գահը։

✦ Մօրգան Շուստէրը Ամերիկա մեկնելուց առաջ Լօնդօնում երկար խօսակցութիւն է ունեցել արտաքին գործերի մինիստր սըր Էդուարդ Գրէյի հետ։

✦ «Баку»-ին հեռագրում են, որ նախկին շահը գրաւել է Քիրմանշահի մօտ Զեկելատանը։

✦ Թաւրիզում պտտվող լուրերի համաձայն, Մահմէդ-Ալին՝ ընկճված վերջին անաջողութիւններից՝ կամենում է ուխտի գնալ և ընդ միշտ հեռանալ Աւստրիա։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

31 յունվարի

ԲԵՐԳԵՆ։ Վախճանվեց բօրոտութեան մասնագէտ Նանզէնը։

ՍԱՆ-ՌԵՄՕ։ Ծովափին զբօսնելու ժամանակ հողի մի մասը փլվեց և տակովն առաւ 50 աշակերտների։ Փլատակների տակից հանեցին 5 սպանված և 8 վիրաւոր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Փետրվարի կէսերին բացվելու է մամուլի արտադրութիւնների հեռթական ցուցահանդէսը, որ կազմակերպում է մամուլի գործերի գլխաւոր վարչութիւնը։

Դումայական բիւջէտային մասնաժողովը պատրաստեց իր զեկուցումը ժող. լուս. մինիստրութեան նախահաշւի մասին, որի հաշւեկշիռն է 114.436,072 ռուբլի։ Տարրական ուսման գործի համար յատկացրված է 60.209,166 ր.։ Հինգ տարվայ մէջ նախահաշիւը աճել է աւելի քան $2^1/_2$ անգամ, տարրական ուսման համար ծախսվող գումարները—հինգ անգամ։ Միջին դպրոցի ծախքերը բարձրացրել են 14 միլիօնից 24 միլիօնի. բարձր դպրոցի ծախքերը աւելացել են սոսկ $12^0/_0$-ով։

Մինիստրների խորհուրդը համաձայն շահագրգռված վարչութիւնների եզրակացութեանց, անընդունելի գտաւ Դումայի 300 անդամների 1911 թ. դեկտ. 7-ին ներկայացրած օրէնսդրական նախագիծը գործադուլների ազատութեան մասին։

Մինիստրների խորհուրդը համաձայնեց մշակել մի օրինագիծ, վերաբերեալ երդւեալ ատենակալներին իրանց տեղերից բացակայ եղած միջոցին օրական ապրուստ և ճանապարհածախս տալու խնդրին։

Մինիստրների խորհուրդը ընդունեց Դումայի օրէնսդրական ենթադրութիւնը 1892 թւի քաղաքային կանոնադրութեան մի քանի յօդուածները Անդրկովկասի քաղաքների վերաբերմամբ փոփոխելու մասին։

Մինիստրների խորհուրդը ընդունելի ճանաչեց Դումայի 32 անդամների օրէնսդրական ենթադրութիւնը Ստաւրօպօլի նահանգը կովկասեան ուսումնարանական շրջանից հանելու և Խարկովի կազմի մէջ մտցնելու մասին։

Բարօն Ֆրէդէրիկսի բացակայութեան պատճառով նրա պաշտօնը յանձնված է գ. ա. Մակսիմովիչին։

ԿԻԵՎ։ Գեներալ-նահանգապետը Գրժօմայլօ աբեղային և վարժուհի Գուրտակին ենթարկեց 300 և 100 ռուբլի տուգանքի՝ գաղտնի լեհական դպրոց պահելու համար։

ՀԵԼՍԻՆԳՖՕՐՍ։ Գեներալ-նահանգապետի, փոխ-ծովակալ Էսսէնի, ծովային և զինուորական վարչութիւնների բարձր պաշտօնեաների, նաև քաղաքացիական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչների ներկայութեամբ հանդէսով բացվեց Հէլսինգֆօրսի ծովային ժողովարանը։ Երկրի գլխաւոր կառավարիչը բաժակ առաջարկեց Կայսրի առողջութեան համար։ Կենացն ընդունվեց ազգային օրհներգով և ցնծագին ուռաներով։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը ամեն օր) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(չ.ու.կ.) 761. 100—73

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1-ԻՑ ՎԵՐՍԿՍՈՒՄ Է
„ՄԱՄՈՒԼ“
Շաբաթաթերթը
Նոյն խմբագրական կազմով։
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է
Տարեկան բաժնեգինը
Ռուսաստանում 3 ր., արտասահմանում 4 ր.։
Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Мамулъ“. Tiflis (Russie), Rédaction „Mamoul“.
(ու.կ.ե.) 50. 5—5

Շտապով վաճառվում են
ՇԵՂԱՄ ԷԺԱՆ ԳՆՈՎ
10,000,000
[illegible]
Франція, Парижъ. Г-ну И. Г. Розенталю. Paris, Boite 456, Mr. J. Rosenthal. № 21.
Պարկ ուղարկվող փակ նամակին կցնել 10 կոպէկանոց մարկա, իսկ բացիկին՝ 4 կոպէկանոց։
(2,8,12) (Л. 7) 4—2

№ 4711 ՄԱԶԵՐԻ ՆԵՐԿ
[illegible]
Ֆերդ. Միւլհենս
№ 4711
[illegible]

(M. 28759/28782) 7—1

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ԱՂԲԻՒՐԻ
Զիջանելով դպրոցական աշակերտների միահամուռ թախանձանքին, այս 1912 թ.
„ԱՂԲԻՒՐԻ“
տարեկան բաժանորդագինը դպրոցական աշակերտների համար դարձեալ թողնում ենք
ՄԷԿ ՌՈՒԲԼԻ։
2 ր. վճարող աշակերտները կը ստանան և Աղբիւրի Ակունքը ու Աղբիւրի յաւելուածները։
Աղբիւրի յունվարի ճոխ ու բազմաբովանդակ №-ը ուղարկվելու է նրանց, որոնք վերանորոգել են իրանց բաժանորդագրութիւնը։
Հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція „АГБЮРЪ“
(չ.շ.) 26. 0—7

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Գ. և Մ.
ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՆԵՐԻ
Նիկօլայէվսկայա, № 36.
(ա.օ) 1212. 25—23

Բնդ մամլով է եւ օուռով լոյս կը տեսնէ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ
առթիւ
100-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ Ի ՎԻԵՆՆԱ
1811—1911
ԵՒ
25-ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵՇՐՋՄԱՆ
„ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ“ ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹԻ
1887—1911
Հրատարակեալ
Ի ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵՆԷ
Մասնակցութեամբ
ԱՇԽԱՏԱԿՑԱՑ «ՀԱՆԴԷՍԻ» ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԱԳԷՏ ԲԱՆԱՍԻՐԱՑ

«Յուշարձանը»՝ կարևոր և ճոխ բովանդակութեամբ նուիրուած է 50-ամեայ յոբելինաւոր գեր. գեր. Գրիգոր արքեպ. Գովրիկեանի և կը բաղկանայ երկու մասերէ։

1) Ակնարկ մը Վիեննական Մխիթարեան Միաբանութեան հարիւրամեայ գործունէութեան վրայ, ուր «Հանդէսի» խմբագրութեան կողմանէ համառօտ գծերով կը պատկերանան Միաբանութեան ծնունդն ու յաջորդութիւնը, գրական գործունէութիւնը՝ նշանաւոր գրական գործիչներու ամփոփ կենսագրականներով և լուսանկարներով, տպարանը, մատենադարանը, թանգարանը եւ «Հանդէս Ամսօրեայի» պատմութիւնը՝ խմբագրապետներու կենդանագիրներով։ Ապա հայր Գ. վ. Մէնէվիշեան կը գծէ «Հանդէս Ամսօրեայի կեանքը», հետաքրքրական բովանդակութեամբ։

2) Գրական ժողովածոյ. այս մասը ամբողջապէս նուիրուած է՝ զուտ մասնագիտական յօդուածներով՝ հայ հին և նոր գրականութեան, հնախօսութեան, եկեղեցական և աշխարհիկ պատմութեան, բանասիրութեան, լեզուագիտութեան, ազգագրութեան, արուեստի և կենսագրականի, «Հանդէսի» ականաւոր գործիչներու և եւրոպացի հայերէնագէտ պրօֆեսօրներու ազնիւ մասնակցութեամբ։ Փոքրիկ գաղափար մը կազմելու համար նիւթերու առատութեան, պէսպէսութեան և հետաքրքրական բովանդակութեան՝ յառաջ կը բերենք ուսումնասիրութեանց ցանկը կարգաւ.

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ՝ գրեթէ 500 մեծադիր էջ («Հանդէսի» դիրքով)՝ տպագրուած է մաքուր, ողորկ թղթի վրայ՝ տպագրական մեծ խնամօք, զարդարուած գրական ժողովածուի աշխատակիցներու և այլ մասնագիտական իրաց բազմաթիւ լուսանկարներով (60) և երեք լուսատիպ տախտակներով, որոնք պիտի ընծայեն միևնոյն ժամանակ ամեն հայասէր աչաց գեղեցիկ և բազմազան ալբոմ մը։

Որովհետև ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ շատ սակաւաթիւ տպագրուած է և իր բազմալեզուեան բովանդակութեամբ նաև եւրոպացի հասարակութեան (համալսարաններու, մատենադարաններու...) համար հետաքրքրական պիտի ըլլայ՝ կրնայ շուտով սպառում գտնել. ուստի պարտք կը համարենք այժմէն ուշադիր ընել ամեն հայ գրասէր հաստատութիւններն և անհատները, որ փութան օր յառաջ ապսպրել անկէ օրինակ մը՝ նշանաւոր կեդրոններու, ընթերցարաններու և սեփական գրադարաններու համար։

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ գինն է՝ ամեն երկրի համար՝ ճանապարհածախքը մեր վրայ՝

Թղթակազմ. . . .	40 ֆր. =	16 ռուբլի =	8 դոլար
Կիսակաշի	45 » =	18 » =	9 »

«Հանդէսի» 1911 և 1912 տարիներու վճարող բաժանորդաց համար՝

Թղթակազմ. . . .	30 ֆր. =	12 ռուբլի =	6 դոլար
Կիսակաշի	35 » =	14 » =	7 »

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ զուտ շահը պիտի յատկացուի «Հանդէս Ամսօրեայի» դրամագլխոյն։
Դիմել՝ Rédaction de la Revue „Handes Amsorya“, Vienne (Autriche), VII/2 Mechitharistengasse 4.
(ու.) 15. 4—4

ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՍԱՆԿՏ-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
Իզմայլովսկի պր. № 27.
Պարիզ 1910. ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼՆԵՐ Նիժնի-Նովգօր. 1896.
ԱՏԱՄԻ ԷԼԻԿՍԻՐ
ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ

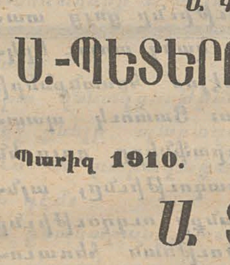

Շնորհիւ զուրեկան հոտի և իր մէջ պարունակող բուսական նիւթերի, Ս. Պետերբուրգի Քիմիական Լաբորատորիայի պատրաստած ատամի էլիկսիրը դարձել է տուալէտային անհրաժեշտ մի առարկայ։
ԱՏԱՄՆԱՓՈՇԻ—ԱՏԱՄԻ ՊԱՍՏԱ.
Գլխաւոր պահեստը. Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.
2. 4—2

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թիւրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, աբխազերէն և լեռնականների բարբառով։
Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշգրիտ և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շտապ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։
Տէլէֆօն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.